

Н.Є. ГРИШКО, М.В. МАСЛАК, Н.В. АЗИЗОВА, А.О. СОРОКА

ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТАРТАПІВ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються актуальні питання розвитку стартапів як інноваційних форм підприємницької діяльності. Стверджується, що стартап являє собою відносно недавно створене підприємство, бізнес якого побудовано на основі інновацій або інноваційних технологій. Зазначено, що Україна вже робить перші вдалі кроки на шляху становлення та розвитку стартапів. Водночас існують невідповідності між українським та зарубіжним досвідами такого розвитку. Проведено дослідження процесів формування стартапів в Україні. У ході здійснення дослідження виявлено, що серед передумов, що формують підґрунтя для інноваційно-орієнтованого підприємництва та розвитку стартапів, слід виділити створення відповідної інноваційної інфраструктури. Відповідно, факторами стримування розвитку стартапів виступають проблеми, пов'язані з їх реалізацією у інноваційному сегменті. Оскільки результативність заходів щодо формування потрібної інфраструктури та досягнень цільових орієнтирів за низькою маркерних показників викликає сумніви, то наголошено, що в умовах недостатності стимулів (у тому числі і фінансових) до інноваційної діяльності, розвиток бізнесу можливий за умови залучення наукових та освітніх середовищ. Такі заходи зможуть також вирішити проблему розбалансованості ринку науково-технічної продукції. Проведене дослідження підтверджує важливість сприяння розвитку стартапів, необхідність залучення до їх заснування найбільш активних представників молоді, що формують інтелектуальний потенціал країни та здатні до креативного мислення. За результатами дослідження запропоновано заходи щодо усунення перешкод на шляху до забезпечення функціонування стартап-проектів та розвитку економіки країни цілому. Особливу увагу приділено підтримці конкурентоздатних стартап-ідей уже на ранніх стадіях, що у подальшому сприяє їх перетворенню на впроваджені у практику діяльності інноваційних компаній розробки або вихід новоствореного стартап-підприємства на ринок.

Ключові слова: стартап; управління; ефективність стартапів; інвестори, інновації; підприємництво

Н. Е. ГРИШКО, М. В. МАСЛАК, Н. В. АЗИЗОВА, А. О. СОРОКА

ИННОВАЦИОННОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО И ОСОБЕННОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ СТАРТАПОВ УКРАИНЕ

В статье исследуются актуальные вопросы развития стартапов как инновационных форм предпринимательской деятельности. Утверждается, что стартап представляет собой относительно недавно созданное предприятие, бизнес которого построен на основе инноваций или инновационных технологий. Отмечено, что Украина уже делает первые удачные шаги на пути становления и развития стартапов. В то же время существуют несоответствия между украинским и зарубежным опытом такого развития. Проведено исследование процессов формирования стартапов в Украине. В ходе проведения исследования выявлено, что среди предпосылок, формирующих основу для инновационно-ориентированного предпринимательства и развития стартапов, следует выделить создание соответствующей инновационной инфраструктуры. Соответственно, факторами сдерживания развития стартапов выступают проблемы, связанные с их реализацией в инновационном сегменте. Поскольку результативность мероприятий по формированию необходимой инфраструктуры и достижение целевых ориентиров по маркерным показателям вызывает сомнения, то отмечено, что в условиях недостаточности стимулов (в том числе и финансовых) к инновационной деятельности, развитие бизнеса возможно при условии привлечения научных и образовательных кругов. Такие меры смогут также решить проблему разбалансированности рынка научно-технической продукции. Проведенное исследование подтверждает важность содействия развитию стартапов, необходимость привлечения к их основанию наиболее активных представителей молодежи, которые формируют интеллектуальный потенциал страны и способны к креативному мышлению. По результатам исследования предложены меры по устранению препятствий на пути к обеспечению функционирования стартап-проектов и развития экономики страны в целом. Особое внимание уделено поддержке конкурентоспособных стартап-идей уже на ранних стадиях, что в дальнейшем способствует их превращению в внедрены в практику деятельности инновационных компаний разработки или выход вновь стартап-компаний на рынок.

Ключевые слова: стартап, управление, эффективность стартапов, инвесторы, инновации, предпринимательство

N.YE. GRISHKO, M.V. MASLAK, N.V. AZIZOVA, A.O. SOROKA

INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP AND THE FEATURES OF STARTUP IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The article deals with current issues of development of startups as innovative forms of entrepreneurial activity. It was claimed that a startup is a relatively recently established enterprise which business is based on innovation or innovative technologies. It was also noted that the first successful steps towards the formation and development of startups had been already done in Ukraine. At the same time, there are discrepancies between Ukrainian and foreign experiences of such development. A study of the formation of startups in Ukraine was made and it was revealed that it is necessary to highlight the creation of an appropriate innovation infrastructure among the preconditions that form the basis for innovation-oriented entrepreneurship and development of startups. Accordingly, it was emphasized that in the absence of incentives (including financial) for innovation, the business development is possible with the involvement of scientific and educational environments. Since the effectiveness of measures to form the necessary infrastructure and the achievement of targets for low markers is questionable, the factors hindering the development of startups are the problems associated with their implementation in the innovation segment. However there are measures which are able to solve the problem of imbalance in the market of scientific and technical products. The study confirmed the importance of promoting the development of startups, the need to involve the most active young people who form the intellectual potential of the country and are able to think creatively in their establishment. According to the results of the study, measures in order to remove obstacles for the ensuring the functioning of startup projects and the development of the national economy as a whole were proposed. Particular attention was paid to supporting competitive startup ideas at an early stage, which can further be contributed to the transformation of them into implemented ones or into a newly created startup.

Key words: startup, management, efficiency of startups, investors, innovations, entrepreneurship

Постановка проблеми. На глобальному рівні сьогодні спостерігається тенденція зростання нових форм підприємницької діяльності за короткий проміжок часу, у тому числі у вигляді стартапів. Враховуючи уповільнення темпів модернізації

національної економіки, існує потреба вивчення і запозичення успішного розвитку стартапів закордоном, зумовлена необхідністю переходу на засади інноваційного розвитку та забезпечення економічного зростання.

Актуальність дослідження. Сьогодні характерна ситуація входження на ринки нових гравців внаслідок подолання існуючих раніше галузевих бар'єрів. Вимушеність оборонних позицій тих підприємств, які давно на ринку (переважно за рахунок монополізації) не є перепоною на шляху розвитку стартапів як інноваційних форм підприємництва. Поки одні українські стартапи закріплюють лідерські позиції на внутрішньому ринку (наприклад, Rozetka або Monobank), інші – претендують на міжнародний ринок (як от Grammarly, People.ai) або уже успішно працюють (GitLab, Petcube, Ugears).

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що розвиток стартапів як прогресивних форм підприємницької діяльності досліджується у розрізі декількох наукових напрямків, зокрема: менеджменту у працях Т. Пітерса та Р. Уотермана [1], П. Грема [2] та С. Бланка [3]; теорії організацій та підприємництва у дослідженні П. Тілля [4]. Водночас недостатньо дослідженим залишається питання управління стартапами.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку стартапів у світі та Україні з метою встановлення існуючих невідповідностей та пошуку шляхів активізації інноваційного підприємництва.

Основні результати дослідження. Стартап у широкому розумінні являє собою відносно недавно створене підприємство, бізнес якого побудовано на основі інновацій або інноваційних технологій, ресурси при цьому обмежені, а основною метою є вихід на ринок. Сем Альтман [5] виділяє такі ключові елементи кожного стартапу: ідея, якій немає аналогів, якісний продукт, команда виконавців, реалізація. При цьому на першому місці завжди сама ідея, а вже потім – стартап.

Одним з основних завдань стартапера є націленість зусиль на створення хорошого продукту. Більшість питань, пов'язаних із просуванням продукції, розвитком бізнесу, залученням інвестицій вирішуються засновниками ефективніше, коли продукт вже створений. При цьому загальними рисами найкращих ідей для стартапів є можливість самостійного втілення того, цінність чого поки не є загальноусвідомленою, але розуміється засновниками стартапу [5].

Слід відзначити, що Україна вже робить перші вдалі кроки на шляху становлення та розвитку інноваційного підприємництва та стартапів (таблиця 1) [6]. Так, за версією Forbes у рейтингу кращих стартап-роботодавців America's Best Startups Employers-2020 35-місце посів стартап GitLab (платформа для колаборації та DevOps, що створена у 2011 році харків'янином Д. Запорожцем).

Крім згаданої можливості швидкого переходу від ідеї до її практичної реалізації, стартапи характеризуються масштабністю та креативністю, що у комплексі дозволяє виходити на ринки з

конкурентоспроможним продуктом [7]. Водночас у цьому полягає найбільший ризик стартапу, а саме – у складності прогнозування того як новий товар чи послуга будуть сприйняті аудиторією. Відповідно, факторами стримування розвитку стартапів виступають проблеми, пов'язані з їх реалізацією у інноваційному сегменті.

Таблиця 1 – Кількість зареєстрованих стартап-компаній у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема колишніх республіках СРСР

Країна	Кількість зареєстрованих стартап-компаній
Росія	623
Польща	441
Україна	306
Румунія	232
Естонія	218
Азербайджан	207
Литва	143
Болгарія	136
Чехія	124
Хорватія	87
Латвія	81
Словенія	78
Сербія	76
Словаччина	69
Білорусь	65
Грузія	16
Вірменія	13
Казахстан	11
Молдова	6
Киргизстан	5
Узбекистан	3

Обсяги залучених українськими стартапами інвестицій за 2019 рік становили 510 млн. дол. США (що у півтора рази більше за показник 2018 року – 337 млн. дол. США відповідно) [8]. При цьому фактична кількість угод за згаданий період зменшилася зі 115 до 111, що водночас свідчить про зростання середньої вартості інвестиційної угоди. Варто зазначити, що така висхідна динаміка зацікавленості інвесторів спостерігається протягом останньої декади (для порівняння: у 2013 році капітал, залучений українськими стартапами становив 97 млн дол. США).

Серед передумов, що формують підґрунтя для інноваційно-орієнтованого підприємництва та розвитку стартапів в Україні, слід виділити створення відповідної інноваційної інфраструктури. Не зважаючи на те, що Цілями сталого розвитку України задекларовано, зокрема створення фінансової та інституційної системи, яка сприятиме розвитку наукових досліджень, нажалі, результативність заходів щодо її формування та досяжність цільових орієнтирів на 2020 рік за низькою маркерних показників (рис. 1) викликає сумніви.

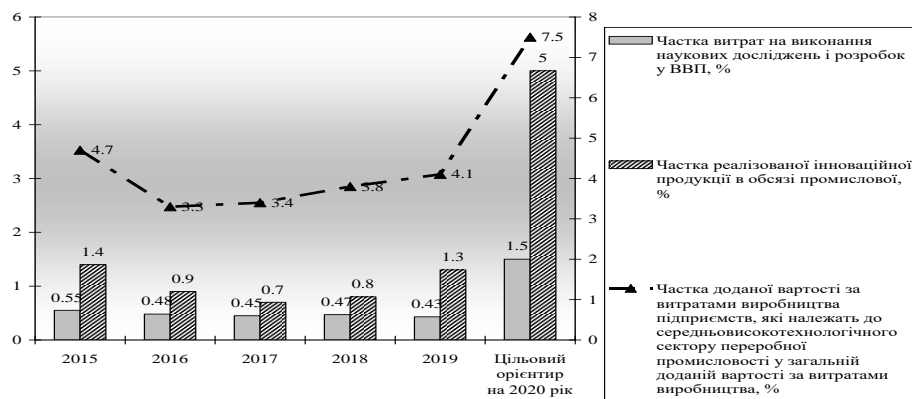

Рис. 1 Індикатори створення інноваційної інфраструктури (Інформаційне забезпечення моніторингу Цілей сталого розвитку України)

Том Пітерс та Роберт Уотерман [1] дійшли висновку, що спільними характеристиками успішних новаторських компаній виступають: орієнтація на активні дії, автономність, поєднання гнучкості та централізованості в управлінні, підтримка зворотного зв'язку з кінцевим споживачем, підвищення продуктивності роботи персоналу, незначна чисельність працівників. Серед майже «класичних» ознак стартапів слід відзначити залучення до їх заснування найбільш активних представників молоді, що формують інтелектуальний потенціал країни та здатні до креативного мислення [9, 10].

Щодо віку, то дійсно більшість стартап-ідей виникли у середовищі підлітків та двадцятирічних людей. Створити Facebook тому, хто не був студентом, було б складно. Забезпечення збільшення участі молоді у наукових дослідженнях, які є середовищем для виникнення інноваційних ідей та основою розвитку стартапів, також є однією з Цілей сталого розвитку України. Нажаль, питома вага дослідників віком до 40 років у загальній кількості дослідників України та Полтавської області протягом 2015-2019 рр. поступово зменшується (рис. 2).

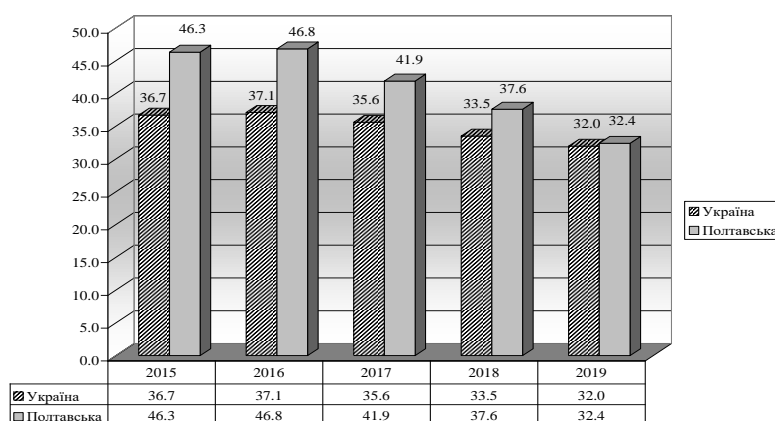

Рис. 2 Питома вага дослідників віком до 40 років, у загальній кількості дослідників України та Полтавської області

Результати річного огляду українського венчурного та приватного капіталу за 2019 рік [8] засвідчили, що переважна кількість стартапів виникає у ІТ секторі, однак це зрозуміло, враховуючи, що вклад даного сектору економіки у ВВП країни теж постійно зростає (від 3,5 % у 2017 році до майже 6% у 2019). Потрібно зазначити, що

важливим чинником розвитку стартапів є швидкий розвиток процесів усеохопної діджиталізації бізнесу та цифровізації економіки.

Показовим є той факт, що на інвестиції зростання припадає 439 млн. дол. США (найбільша частина залучених коштів), при чому понад половину цієї суми отримав стартап GitLab. Загалом для українських стартапів характерною є ситуація, коли найбільше інвестицій припадає на ті етапи залучення коштів на розвиток бізнесу, які є ранніми («передпосівна» та «посівна» стадії). Загалом це означає підтримку конкурентоздатних стартап-ідей уже на ранніх стадіях, що у подальшому сприяє їх перетворенню на впроваджені у практику діяльності інноваційних компаній розробки або вихід новоствореного стартап-підприємства на ринок.

Водночас в Україні недостатньо розвинена практика фінансової підтримки науки на початкових стадіях, у той час як закордоном цю функцію беруть на себе бізнес-янгели (на відміну від держави, дана група інвесторів більш схильна до ризиків та необхідності тривалого очікування окупності вкладених коштів). Тут варто зауважити, що за умов

відсутності мережі бізнес-янгелів, заклади вищої освіти в Україні та існуючі наукові організації могли б стати основою для розробки тих ідей, які у подальшому можна буде ефективно капіталізувати та комерціалізувати у вигляді стартапів за умови підтримки держави (організаційно) та бізнесу (фінансово).

Відповідно, для українських реалій підійшла б та форма управління стартапами, коли замість одиничного інноваційного прориву перевага віддається інтегрованості. Так, компанія Tesla змогла об'єднати ланцюжок дистриб'юторів машин для успішної реалізації продукції, а SpaceX навпаки – розширила мережу субпідрядників, зберігаючи єдину вертикальну структуру. У даному випадку інтегрованість не виступає тотожним поняттям до монополії, адже до появи на ринку Google вже існували інші пошукові системи, а Twitter не був першим сервісом з мікроблогінгу, однак ці компанії виявилися кращими за конкурентів, запропонувавши інноваційні підходи до вирішення задач користувачів.

Висновки і пропозиції. Активізація стартапів, хоч вони і є відносно новою формою підприємств в українській економіці, може вирішити проблему фрагментарного розвитку інноваційної інфраструктури. В умовах відсутності чітких стимулів до інноваційної діяльності, коли підтримка з боку держави є недостатньою, розвиток бізнесу можливий за умови залучення освітнього простору до формування засад стартап-освіти і забезпечення реалізації накопиченого багажу наукових ідей.

Список літератури

- Peters, Thomas J., Waterman, Robert H. In Search of Excellence: Lessons from America's Best Run Companies. — USA: New York, Harper & Row, 1982. — 360 с.
- Пол Грем «Де взяти ідею для стартапу?» URL: <http://paulgraham.com/startupideas.html>
- Бланк С. Стартап. Настольная книга основателя / Стив Бланк, Боб Дорф; пер. с англ. — М.: Альпина Паблишер, 2013. — 616 с.
- Peter Thiel (2014) Zero to One: Notes on Startups, or How to Build the Future. London: Virgin Books, 210p.
- Sam Altman's Manifest Destiny. The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/10/sam-altmans-manifest-destiny>
- Світовий рейтинг стартап-сервісів. URL: <https://www.startupranking.com/countries>
- Перерва П. Г. Экономическая оценка инновационного потенциала. Монография / Под ред. проф. П. Г. Перервы и проф. Д. Коциски // Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц,техн.ун-т. – 2008. – 170 с.
- Українська асоціація венчурного капіталу та приватного капіталу (UVCA). URL: <http://uvca.eu/en>
- Яценко Н. М., Яковенко Я. Ю. Причини безробіття молоді в Україні. URL: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1\(78\)/143](http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1(78)/143).
- Maslak M. Intellectual capital as a factor of economic development of Ukraine / O. Maslak, N. Grishko, O. Hlazunova, M. Maslak // Journal of Turiba University «Acta Prosperitatis». – Turiba (Latvia), 2016. – №7. – P. 104–118.

References (transliterated)

- Peters, Thomas J., Waterman, Robert H. In Search of Excellence: Lessons from America's Best Run Companies. — USA: New York, Harper & Row, 1982. — 360 p.
- Pol Grem «De vzyati ideyu dlya startapu?» [“How To Get Startup Ideas”]. Available at: <http://paulgraham.com/startupideas.html>
- Blank, S., & Dorf, B. (2013). *Startup. Nastolnaya kniga osnovatelya*. [A Startup. Founder's Handbook]. Moscow, Alpyna Pablysher, 2013. 616p.
- Peter Thiel (2014) Zero to One: Notes on Startups, or How to Build the Future. London: Virgin Books, 210p.
- Sam Altman's Manifest Destiny. The New Yorker. Available at: <https://www.newyorker.com/magazine/2016/10/10/sam-altmans-manifest-destiny>
- Svitovij rejting startup-servisiv [StartupRanking: The global ranking for startups]. Available at: <https://www.startupranking.com/countries>
- Pererva P. G. *Ekonomicheskaya ocenka innovacionnogo potenciala* [Economic assessment of innovative potential]. Monografiya / Pod red. prof. P. G. Perervey i prof. D. Kocziszky // Kharkov-Miskolc : NTU „KhPI”, Miskolc.tehn.un-t. – 2008. – 170 p.
- Ukrayinska asociaciya venchurnogo kapitalu ta privatnogo kapitalu (UVCA) [Ukrainian Venture Capital and Private Equity Association: UVCA]. Available at: <http://uvca.eu/en>
- Yacenko N. M., Yakovenko Y. Y. *Prychyny bezrobittya molodi v Ukraini* [Youth unemployment problems in Ukraine]. Available at: [http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1\(78\)/143](http://www.kdu.edu.ua/statti/2013-1(78)/143).
- Hlazunova O. Intellectual capital as a factor of economic development of Ukraine / O. Maslak, N. Grishko, O. Hlazunova, M. Maslak // Journal of Turiba University «Acta Prosperitatis». – Turiba (Latvia), 2016. – no7. – pp. 104–118.

Nadiiushla (received) 16.11.2020

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Гришко Наталя Євгенівна (Гришко Наталья Евгеньевна, Grishko Natalya Yevheniyivna) – кандидат економічних наук, доцент, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, доцент кафедри економіки; м. Кременчук, Україна; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1644-3861>; e-mail: 2nata.grishko@gmail.com

Маслак Марія Володимирівна (Маслак Мария Владимировна, Maslak Mariya) - кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; м. Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3322-740X> ; e-mail: mariya.maslak2016@gmail.com

Азізова Наталія Вадимівна (Азизова Наталья Вадимовна, Azizova Natalia Vadimovna) – викладач Політехнічного коледжу Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського; аспірантка кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9282-5282>; e-mail: azizova82@gmail.com

Сорока Андрій Олегович (Сорока Андрей Олегович, Soroka Andriy Olehovych) – аспірант кафедри економіки, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського; м. Кременчук, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2329-9194>; e-mail: soroka_ao@ukr.net